

Sygn. akt I CZ 10/20

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa P. K.

przeciwko J. L.

o zachówek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 lutego 2020 r.,

zażalenia powoda na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 6 listopada 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżone orzeczenie, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powód P. K. wniósł o zasądzenie od J. L. kwoty 144.170 zł z ustawowymi odsetkami od 18 grudnia 2014 r., jako zachowku należnego mu po ojcu S. K.

Pozwany J. L. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 17 lipca 2018 r. Sąd Okręgowy w W. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 129.170 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 18 grudnia 2014 r., a w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Sąd Okręgowy ustalił, że S. K. zmarł 10 września 2013 r. Spadek po nim nabyli żona H. L. K. oraz syn P. K. po ½ części każde z nich. H. L. K. zmarła 13 stycznia 2014 r. Na podstawie testamentu notarialnego do całego spadku powołała pozwanego.

Umową z 12 listopada 2007 r. S. K. darował swojej żonie H. L. K. stanowiące jego majątek odrębny spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. H. w W., a obdarowana ustanowiła na rzecz darczyńcy dożywotnie prawo zamieszkiwania w tym lokalu. Wartość darowanego H. L. K. spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. H. w W. według stanu na dzień dokonania darowizny oraz według cen aktualnych wynosi 674.192 zł.

W skład spadku po S. K. wchodzi nieruchomość gruntowa - działka ewidencyjna nr [...] w obrębie [...], przy ul. M. w W. . Wartość tej nieruchomości, według jej stanu na dzień otwarcia spadku oraz obowiązujących obecnie cen wynosi 97.512 zł.

20 sierpnia 2012 r. S. K. przełał kwotę 20.000 zł na rachunek powoda. Pismem z 5 grudnia 2014 r. powód wezwał J. L. o zapłatę kwoty 200.000 zł z tytułu zachowku po S. K. .

Sąd Okręgowy uznał powództwo za mające podstawę w art. 991 k.c., a wartość zachowku należnego powodowi obliczył stosownie do przytoczonych wyżej ustaleń o składzie spadku i wysokości udziału powoda w nim, z zaliczeniem darowizny kwoty 20.000 zł dokonanej na jego rzecz przez spadkodawcę.

Wyrokiem z 6 listopada 2019 r., wydanym na skutek apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny w (...) uchylił wyrok Sądu Okręgowego z 17 lipca 2018 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd Okręgowy nie rozstrzygnął istoty sprawy, ale też w konsekwencji popełnionych przez niego uchybień w postępowaniu dowodowym, wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego oraz wyjaśnienia motywów rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy nie odniósł się do wniosków dowodowych pozwanego zmierzających do ustalenia, czy spadkodawca przekazał powodowi darowizny środków finansowych w wyższych kwotach niż ustalone 20.000 zł, nie przesłuchał stron, nie odniósł się do zarzutów zgłoszonych przez pozwanego w związku z oszacowaniem wartości prawa do lokalu darowanego matce pozwanego przez spadkodawcę, a w szczególności nie uwzględnił obciążenia tego prawa dożywociem.

Jako podstawę rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny powołał art. 386 § 4 k.p.c. i wskazał, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy powinien przeprowadzić uzupełniające postępowanie dowodowe i sporządzić prawidłowe uzasadnienie orzeczenia.

W zażaleniu na orzeczenie Sądu Apelacyjnego z 6 listopada 2019 r. powód zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. przez błędne zastosowanie i przyjęcie, że zaniechanie przeprowadzenia postępowania dowodowego i niedostateczne wyjaśnienie motywów rozstrzygnięcia jest równoznaczne z nierozpoznanie istoty sprawy.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł o oddalenie zażalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym prowadzonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. objęta jest wyłącznie ocena, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego, którymi są: nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania

dowodowego w całości. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy wyroku czy prawidłowości zastosowania przez sąd drugiej instancji przepisów prawa procesowego niezwiązanych z podstawami kasatoryjnego orzeczenia. Jest ono skierowane wyłącznie przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Ocenie Sądu Najwyższego może być zatem poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej, jako odpowiadającej powołanej podstawie kasatoryjnego rozstrzygnięcia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2013 r., V CZ 75/13, nie publ., z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013 r., nr 3, poz. 41, z 16 maja 2013 r., IV CZ 31/13, nie publ. i z 21 czerwca 2013 r., I CZ 48/13, nie publ.).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny wydając orzeczenie kasatoryjne w stosunku do wyroku Sądu Okręgowego, powołał się na nierozpoznanie przez ten Sąd istoty sprawy oraz potrzebę uzupełnienia materiału dowodowego oraz odniesienia się w uzasadnieniu do wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy dokonuje się po przeanalizowaniu żądań pozwu (wniosku) i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdyż błędnie zidentyfikował charakter roszczenia albo zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie.

W niniejszej sprawie charakter roszczenia dochodzonego przez powoda nie budził żadnych wątpliwości, tak samo jak przesłanki, które zarówno usprawiedliwiają żądanie, jak i mają wobec niego tamujące znaczenie. Powód dochodził w niej roszczenia wywodzonego z art. 991 k.c., o zasadności którego decyduje ustalenie, że jako spadkobierca ustawowy może domagać się

od osoby, która nabyła spadek na podstawie testamentu, pewnej części nieodziedziczzonego spadku jako zachowku. Sąd Okręgowy skoncentrował rozpoznanie sprawy na właściwie zidentyfikowanych okolicznościach, a pominięcie przezeń czynności prowadzących do zbadania, czy miały miejsce pewne powoływane przez pozwanego fakty nie oznacza, że nie rozpoznał istoty sprawy. Zadaniem sądu drugiej instancji w postępowaniu cywilnym nie jest samo tylko rozważenie zarzutów podniesionych przez stronę w ramach zgłoszonego środka zaskarżenia, lecz ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy. Jeśli sąd ten stwierdzi, że postępowanie dowodowe przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji było dotknięte wadami, tak gdy chodzi o rodzaj dowodów przeprowadzonych przez ten sąd, jak i sposób ich oceny, ale także gdy stwierdzi, że prawidłowe zastosowanie prawa materialnego wymaga uzupełnienia ustaleń faktycznych, to ma obowiązek we własnym zakresie ustalenia te uzupełnić, a dowody ocenić ponownie.

Z tych względów - na podstawie art. 394¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c. - Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi drugiej instancji rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.